

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 109:7

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zelst; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

HOOFDARTIKEL: Nihilisme en Atheïsme. — Uit de Schrift: De verzenen Christus regelt de binding aan de Zijnen (Joh. 20:29). — Kerkelijk Leven: „Moet dat nu 106?" XIII. Over de Algemene Genade. XI. Wie onze „leider" worden wil. — Even Parkeeren: De unieke positie der Kerk. — Lit. en Kunst: Deze twee... een. — Vakwetenschap en Praktijk: Over de doodsoorzaak van eenige bekende mannen. — Opvoeding en Onderwijs: Bij Unie en Schoolraad. — Muzikale Kroniek: De Melodieën van Eenige Gezangen van de Geref. Kerken in Nederland. — Zending en Evangelisatie: Het Zendingssambt. II. — Perschoonw. — Kerknieuws. — Advertentiën.

HOOFDARTIKEL

Nihilisme en Atheïsme.

De opstand tegen de aardse goederen, de haat tegenover de wereld, leidde bij de nihilisten tot een opstand tegen God. Die haat zelf was reeds een verwerping van den Schepper. Als de strijd tegen de zonde en het onrecht in deze wereld voortkomt uit de begeerte om die wereld te vernietigen, is zij tot totale mislukking gedoemd. Het gericht is een daad van God; de mensch is niet geschapen om van Gods schepping een ruïne te maken.

In het hart van de Russische revolutionairen kon geen echte liefde tot de menschheid wonen. Dat werd ons o.m. duidelijk uit de woorden van Belinsky¹⁾, die immers bereid was om het grootste deel der menschheid te verdelgen, wanneer daarvoor het kleinste deel gelukkig gemaakt kon worden. De nihilisten waren naar hun eigen woorden: „vreemde menschen". „Den duivel moeten wij in het lijf hebben", was het parool van Bakounin.²⁾ Zij wendden voor, dat hun strijd het toekomstige geluk van de menschheid tot doel had. In werkelijkheid was hun „medelijden" een begeerte naar wraak, een opstand tegen het lijden zelf, waarvoor zij God verantwoordelijk stelden. Ook hun ascetische levenshouding kwam niet voort uit naastenliefde, maar uit wrok. In zijn bekende opstel: „Das Ressentiment im Aufbau der Moralen"³⁾ heeft Scheler daarover zeer treffende opmerkingen gemaakt. De liefde voor de verdrukte menschheid was volgens hem de uitdrukking van een haat tegen God. „De menschheid wordt slechts uitgespeeld tegenover een Iets, dat gehaat wordt... de menschenliefde is in de eerste plaats een (verdrongen) verwerping, een felle impuls, die tegen God is gericht." Als typisch voorbeeld voor het bewijs zijner stelling kiest hij den anarchist Bakounin en Dostojewsky's figuur: Iwan de atheïst, dien we den vorigen keer reeds noemden.

Het nihilisme met zijn militant atheïsme ontstond — zooals we gezien hebben — uit de Orthodoxe gnos. Die Russische atheïsten strenden, naar zij zeiden, voor een rijk van sociale gerechtigheid. Berdjajew meent zelfs dat zij het „Rijk Gods" op aarde wilden brengen, „zij het dan ook zonder God en al strijdend tegen Hem". De diepste zin van dat Russische atheïsme kan volgens dezen wijsgeer slechts samengevat worden in „het paradoxon". „God loochenen, om het Rijk van God op aarde te kunnen verwerkelijken". Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat het gebruik van dergelijke uitdrukkingen geheel onverantwoord is. Die geesteshouding van de nihilisten was slechts geschikt om een bloedigen strijd te ontketen.

1) Zie het vorige artikel (11 April).
2) Aangehaald door Prof. Diepenhorst in zijn: „Het Socialisme", pag. 80.
3) „Vom Umsturz der Werte" I, pag. 45 t/m 236, b.v. pag. 162.

Wie door wrok wordt verteerd en opstaat tegen God kan niet naar gerechtigheid streven. „De hartstocht der verwoesting" kan nooit — zooals Bakounin meende — „een scheppende passie zijn". Het is al te dwaas om dat te gelooven. Berdjajew — en met hem andere Russische denkers — stichten met hun vergelijkingen groote verwarring. In werkelijkheid is hier van een „paradoxon" geen sprake. Het ideaal van de revolutionairen was en is het tegendeel van het Rijk van God, en daaraan geheel vijandig.

Wel ziet, ter andere zijde, Berdjajew heel duidelijk de consequenties van het Russische atheïsme. In dat opzicht kunnen velen — we denken hier b.v. aan het echtpaar Webb — van hem leeren. „De opstand tegen God en Zijn wereld in den naam van den mensch en diens geluk", zoo luidt het, „eindigt met de onderwerping van den mensch onder het geweld van het sociale collectief". Zoo is het inderdaad.

Berdjajew's bestrijding van de nihilisten en de bolsjewisten verliest echter helaas vaak alle kracht, omdat zijn „afkeer van de geschiedenis" in denzelfden bodem wortelt en uit dezelfde bron wordt gevoed als de levensbeschouwing dezer revolutionairen. Daarom heeft zijn spreken over het „Rijk Gods" zulk een gevaarlijke betekenis. Want tenslotte kent hij aan het bolsjewisme ook een „positieve waarde" toe. Het profetische element, waarop in het Russische religieuze zieleleven altijd sterk de nadruk wordt gelegd, werd (door de atheïsten) uit zijn religieuze oerbodem gerukt, ontworteld en verminkt. In dezen verminkten vorm bleef het echter in het Russische atheïsme, met zijn sociale doelstelling, leven. Berdjajew komt niet boven zijn worsteling met het communisme uit. Het is voor hem „waarheid en leugen", hij kan het niet „eenvoudig aannemen of verwerpen", het is z.i. „verwoesting en vervulling" tegelijk. Verwoesting: want het „verwoestte de menselijke persoonlijkheid". Vervulling: want het is „vol van den apokalyptischen geest... het is het gericht in de geschiedenis". De Russische wijsgeer geeft ons dikwijls — ook in zijn „pro" — een helder inzicht in het anti-christelijke karakter van het bolsjewisme, en velen kunnen daarom van hem leeren. Maar onze aanvoerder in den strijd tegen het communisme mag deze wijsgeer niet zijn. Want hij voorziet den vijand voortdurend van wapenen. Het communisme kan met zijn tactiek niet worden tegengehouden. Op Berdjajew is het oordeel van toepassing, dat hijzelf over Tolstoj velt en waarin we ook Dostojewsky willen betrekken: „Hij verwerpt de geschiedenis... en predikt een nieuw Christendom... maar in zijn hartstochtelijke en verontwaardigde kritiek op het historische Christendom... komt hij overeen met de anti-religieuze propaganda van den tegenwoordigen tijd."

De voornaamste fout is dat Berdjajew de Russische ziel — „die ziel vol deernis, vol menschenliefde en vervuld met het zoeken naar waarheid" — ten koste van alles blijft verheerlijken. Hij ziet haar als de draagster van de religieuze gedachte, als de bezitster van „religieuze energievormen", die nooit verdwijnen. Vandaar dat hij in iedere Russische wereldbeschouwing — ook in de atheïstische — een „religieus motief" ziet werken, vandaar dat hij overal een streven naar ware gemeenschap, naar sociale gerechtigheid wil waarnemen. Het karakter van deze ziel bepaalt haar doelstelling, niet in de eerste plaats het geloof. We behoeven slechts een korten blik te slaan in de literatuur van onze dagen, die betrekking heeft op de wereldbeschouwing van den mensch, om te ontdekken hoe gevaarlijk de consequenties van dergelijke, veelvuldig voorkomende leeringen zijn. De Russische wijsgeer stelt het nihilisme dus op een hooger plan dan elk ander atheïsme. Dat

leidt bij hem soms tot een verheerlijking van deze wilde strijders zonder weerga. De infectie van het Marxisme heeft volgens hem de schoonheid van de Russische ziel aangetast en vernietigd. „Het vóór-revolutionaire nihilisme is vol van het verlangen naar sociale gerechtigheid en van den pathos om zichzelf te offeren. Hier heerscht, vooral bij zijn verlegenwoordigers in de „bevoorrechte klassen", een sterke trek van het medelijden met het lijden der benauwden en onderdrukten, en de neiging tot een bijzonder ascetisme... Het Russische atheïsme werd als een vervolgde geboren, als een strijder tegen de leugen en het bedrog in de wereld; het loochende God, omdat het Gods wereld boos en onrechtvaardig zag. De anti-religieuze houding had haar religieuze en Orthodoxe wortels (!) in het beleven van de zonde en de schuld... het atheïsme is in de zuivere, waarheidszoekende, ascetische zielen ontstaan."

Aldus typeert Berdjajew de Russische revolutionaire geesteshouding der vorige eeuw. „Maar", zegt hij, „het nihilisme werd ook nog uit een andere bron gevoed, n.l. uit het opstandige gevoel van de benauwde en onderdrukten tegen de heerschappij van de bovenste lagen der samenleving, uit het gevoel van beleediging, uit het ressentiment". En dat maakte de menschen nu ontvankelijk voor de prediking van het Marxisme, hetwelk „niet door 't medelijden met het lijdende en verdrukte proletariaat", niet door den „wil tot verzachting van dat lijden en tot bevrijding uit de benauwdheden" werd beheerscht, maar door de „idee van de grootte van het proletariaat en zijn komende macht...". „Marx streeft", gaat Berdjajew voort, „naar overwinning en aanbidt de kracht: hij roemt een mensch, die als sociaal en gesocialiseerd wezen, tot een machtig organisator van het leven en tot een bouwmeester der maatschappelijke orde zal worden". Onder den invloed van het Marxisme „ontstond als het ware een nieuw menschenlijk type: de atheïst-organisator. Belinsky en Dobrolinow zijn van Lenin en Stalin als door een kloof gescheiden".

Volgens Berdjajew is het hoofdzakelijk de schuld van het Marxisme, dat „de Russische anti-religieuze gezindheid in een geheel nieuwe phase kwam: bij Marx overheerscht het motief van de macht en de soevereiniteit der georganiseerde samenleving al het andere". Het „lijdende atheïsme, dat der onmacht, werd verdrongen door een heerschzuchtig atheïsme, dat der macht". „Het gelaat van den Russischen mensch kreeg een nieuwe uitdrukking". Deze idealisering der nihilistische godloochening verzwakt het protest van Berdjajew tegen het communisme in hooge mate. Hij moet trouwens zelf bekennen, dat ook dat oude atheïsme een zeer verderfelijken invloed heeft gehad. „Het te sterk gespannen medelijden", schrijft hij, „waaruit het nihilistische atheïsme werd geboren, betekent in den grond een ontkenning van het lijden, een loochening van den zin daarvan. Het Russische atheïsme is een opstand tegen God in naam van de verlossing van den mensch — niet echter een verlossing van de zonde, maar van het lijden". „Daarom is het bovenal een miskenning van Christus... van God, Die geleden heeft en ons 't leven geeft." ⁴⁾

Dat is een treffend oordeel, het is echter jammer, dat ook hij, die het uitsprak, zoo dikwijls het werk van Christus in deze gevallen wereld niet ten volle wil erkennen.

Al kunnen wij hem in zijn positieve waardeering van het alles-verwoestende daemonische nihilisme

4) Wij zien er nu van af om te onderzoeken of de hier gebruikte uitdrukkingen bij Berdjajew een zeer bijzondere betekenis hebben, die de waarde van zijn oordeel zou veranderen.

niet volgen, de wijze waarop hij den invloed van het Marxisme beschrijft, dwingt tot ernstig nadenken. „Het ressentiment“⁵⁾, het gevoel van beleediging en wrok, verkreeg de heerschappij... nu de overwinning is behaald, verandert de revolutionaire strijder in een wreker“. Op hun beurt worden de „verdrukt onderdrukkers en de lijdenden geweldenaars“. Het Marxisme heeft aan de arbeidersmassa, aldus het betoog, de definitieve overwinning en vernietiging beloofd van allen, die als wrede „overheerschers“ werden voorgesteld. De atheïstische propaganda heeft de Kerk en het geloof gebrandmerkt als middelen, die moesten dienen om de massa te onderdrukken. Dat maakte die massa begeerig naar wraak. „In het uur van de overwinning staat hij op tegen de Kerk, de religie, tegen God. Hij ijvert tegen God, ontwijdt de religie, verwoest den tempel en martelt de geestelijkheid... de anti-religieuze geesteshouding is een uitdrukking van de beleediging, die naar vergelding zoekt, en zich wrekt voor het ondervonden onrecht.“ De suggestieve prediking van het Marxisme heeft in Rusland ontzaglijk veel kwaad gesticht. De verkondiging van de mythe van het proletariaat, heeft de zielen gegrepen. „De mythische idee is een machtige historische kracht“.

Wanneer Berdjajew de gevolgen aanschouwt, die de overwinning der Russische revolutie heeft gehad, keert hij zich met kracht tegen elke loochening van God. „In zijn triomf wordt het atheïsme zelf tot vervolger; het verwekt nieuw onrecht, het verbreidt het kwaad en brengt een onmetelijk lijden met zich mede... het wordt amoreel, niet slechts in de theorie, maar ook in het leven; het roept een machtigen vloed van lage instincten te voorschijn en versmaadt tenslotte de gerechtigheid...“

Berdjajew is zich als opeens klaar bewust, dat de „uitschakeling van de Godsidee“ volstrekt niet „de vrijheid aan den mensch brengt“. „Integendeel“, zegt hij, „in het menschelek bewustzijn ontstaan nu geheimzinnige, onmenselijke energie-vormen, en deze breiden over den mensch, die aan hen is overgeleverd, hun daemonische macht uit“.

De mensch, die God loochent, is een prooi der zonde. Hij is tot alles in staat. De wrok drijft hem, het ressentiment regeert hem geheel. Een verheerlijking van het nihilisme tegenover het marxistische atheïsme is bij het licht van deze waarheden onmogelijk. De geschiedenis der Russische revolutie is één voortgaande verwerping van God.

...

Het is o.i. noodzakelijk, dat steeds weer wordt gewezen op de werkelijke betekenis der Russische revolutie. Vooral in den tegenwoordigen tijd, nu de neiging om het sociale en economische werk in Rusland te verheerlijken, voortdurend toeneemt. Want — het is ons weer gebleken uit het nieuwste boek⁶⁾ van Sidney en Beatrice Webb —, de geest van het hedendaagsche Rusland openbaart zich in een „energieke uitroeping van de religie, en speciaal van de Christelijke religie, van het eene eind der Sovjet-unie tot het andere“. Er zijn genoeg mensen, die dat — evenals het genoemde echtpaar — heelemaal niet zoo erg vinden, mits het maar tactisch en althans zonder veel geweld geschiedt.⁷⁾

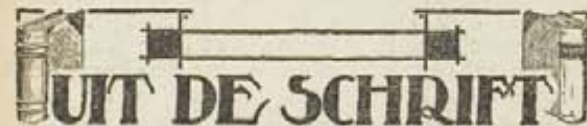
Mede daarom willen we nog eens goed luisteren naar de klacht van Berdjajew over een volk, dat God niet wil kennen.

A.

B. t. B.

5) Men moet natuurlijk met dat „ressentiment“ zeer voorzichtig zijn. „Psychologische verklaringen“ hebben hun grenzen. Zie ook noot 10 in het vorige artikel.

6) „Soviet Communism“, dl II, pag. 1010 e.v., 1134 en 1135.

UIT DE SCHRIFT

De verreezen Christus regelt de binding aan de Zijnen.

Jezus zeide tot hem: Omdat ge Mij gezien hebt, Thomas, zoo hebt gij geloofd; zalig zijn zij die niet zullen gezien hebben, en nochtans zullen geloofd hebben.

Joh. 20:29.

Wanneer Christus acht dagen na Zijn verschijning in den kring Zijner jongeren opnieuw de apostelenschaar met een bezoek van Zijn triumerenden en gloriërenden Persoon vereert en verblijdt, dan schijnt dit schoone uur van samen-zijn alleen in de geestelijke krankheid van Thomas zijn oorzaak te hebben en alleen de genezing daarvan te bedoelen. Als dit doel dan door de aanraking van Christus, geestelijk en lichamelijk, is bereikt en de genezing is bewezen door den uitroep: „mijn Heer en mijn God!“, dan zou de omhoogstrevende Zoon Gods het onderhoud hebben kunnen beëindigen. Maar ook thans blijkt, dat Christus' verschijning niet uitsluitend Thomas en zijn genezing bedoelt, maar dat Christus geen oogenblik Zijn gemeente en de toekomst uit het

oog verliest. Die gemeente ontvangt vooreerst een apostel terug van haar Hoofd, maar tevens benut Deze dit kostbaar oogenblik, om de binding tusschen Zich en de Zijnen te regelen en de vaste bedding te bepalen, waarin deze binding voortaan in normale omstandigheden zich zal voortbewegen. Want de normale verhouding tusschen Christus en de Zijnen dreigde door het, in zekeren zin, abnormale, waar toe de vleeschwording des Woords noodzakelijk tijdelijk geleid had, door ons, de gemeente, te worden miskend en misprezen. Daarom brengt Christus die verhouding weer in den juisten stand: „omdat gij Mij gezien hebt, Thomas, zoo hebt gij geloofd“, dat was nog het abnormale; „zalig zijn zij, die niet zullen gezien hebben, en nochtans zullen geloofd hebben“, dit is het normale.

Het gaat hier om het wezenlijke in de binding aan Christus, n.l. het geloof. Christus bindt de Zijnen aan Zich door middel van, via de Schriften met den band van het geloof. En het essentiële, het normale in het geloof is, dat het niet ziet en tast, niet met zintuiglijke waarneembaarheid gepaard gaat: het geloof is een bewijs der zaken, die men niet ziet. Gelooven en zien, samen, is iets abnormaals, iets, dat tijdelijk noodwendig kan wezen; gelooven zonder zien is het normale.

Ja, wij kunnen verder gaan: gelooven plus zien is niet alleen een buitengewone, maar ook een gevaarlijke weg. Immers zoo spoedig dreigen wij dan van de sfeer des geloofs in die van het ongeloof te vervallen, van de louter onzienlijke dingen, die des Geestes Gods zijn in de louter zienlijke, die... Satans instrumenten zijn! (2 Cor. 4:18.) Wie gelooven met zien wil verbinden, die begint te twijfelen aan het alleen-onzienlijke, en bevindt zich daarmee op het hellende vlak naar het ongeloof, want twijfel is een langzaam afzakken van het rijk van Christus in de macht van Satan. Eerst zien en dan pas „gelooven“, dat zegt Satan altijd. Satans rijk is een rijk van zienlijke dingen. Satan geeft aan de zijnen altijd meer om te zien en te lasten. Voor Satan hoeft de mensch niet te gelooven, alleen maar te zien. Daarom toonde hij aan Eva de vrucht van den boom, die „goed was tot spijze en een lust voor de oogen“ en aan Jezus al de schatten van de koninkrijken der aarde... „Indien ik niet zie het teeken der nagelen en steek mijn hand in Zijn zijde, ik zal geenszins gelooven“, dat is de taal van het ongeloof, waarbij de duivel goedkeurend glimlacht.

Maar nu gaat de Opgestane Zijn apostel uit de strikken des duivels redden. Hij weet óók wel, hoe het mogelijk was dat Zijn discipel in die strikken verward was geraakt.

Een oogenblik komt Hij Thomas schijnbaar tegemoet in zijn zondig verlangen: „Breng uw vinger hier en zie Mijn handen en breng uw hand en steek ze in Mijn zijde, en wees niet langer ongeloovig, maar geloovig!“

Natuurlijk keurt Christus hier het verlangen van het ongeloof niet goed. Christus zegt niet: het kan in Mijn Koninkrijk óók wel langs den weg van het zien! Neen, het willen wandelen in het louter zienlijke blijft zonde, ongeloof, satanisch. Maar er is hier voor Thomas een verklaarbare aanleiding tot zijn willen zien, en Hij, die onze zwakheid kent, komt hier de zwakheid van Zijn discipel te hulp. Immers, een tijdlang heeft het geloof der gemeente zich mogen verheugen in de zichtbare aanwezigheid van Jezus. Noodwendig ging het geloof toen gepaard met het zien. Dat was echter een abnormale en... gevaarlijke weg van het geloof. En daarom wijst de Opgestane nu den normalen en... zalignakenden weg voor de binding aan de Zijnen: Zalig zij, die niet gezien en nochtans zullen geloofd hebben!

Dit is de band tusschen den Verrezenen en ons! Dit is het normale. Wij wandelen alleen door geloof en niet door aanschouwen. Wij kennen de mystieke unie met Christus, de onzichtbare levensgemeenschap met Hem! Dat is zalig! „Door het geloof tot de zaligheid... in welke gij u verheugt... opdat de beproeving uws geloofs... bevonden worde tot lof en eer en heerlijkheid, in de openbaring van Jezus Christus, denwelken gij niet gezien hebt, en nochtans liefhebt; in denwelken gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar geloovende, u verheugt met een onuitspreklijke en heerlijke vreugde; verkrijgende het einde uws geloofs, namelijk de zaligheid der zielen.“ (1 Petr. 1:5-9.)

Niet zien, niets zien! Alleen de Schriften! Alleen gelooven, als ziende!

Dan is het einde: zalig! „Zalig, die niet gezien, maar geloofd hebben!“

Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien!

Wij zien nu nog door een spiegel in een raadsel, maar alsdan zullen wij zien, van aangezicht tot aangezicht!

Zalig, als het geloof overgaat in aanschouwen!

W.

N. S.

KERKELUK LEVEN

„Moet dat nu zóó?“ (XIII)

De onvaste gang van ons kerkelijk leven openbaart zich ook wel in nog andere reacties op de bespreking van vragen van den dag. Een treffend staaltje leverde onlangs iemand, die in een openbare vergadering, waar de bekende kwestie van Calvinistenbond en -congres ter sprake kwam, de bespreking liet afvallen tot dat niveau, waarop door hem gevraagd worden kon, waarom de critiek wel gegadigden der V.U., maar niet van Dr H. Colijn raakte; werd deze soms ontzien, en was dat niet meten met twee maten? De spreker, die sinds gewoerd heeft een uittreksel van zijn woorden te verifiëren, doet met dergelijke opmerkingen noch de V.U., die immers als geheel volstrekt niet het congres verdedigt, noch Dr Colijn een dienst, vrees ik. Maar dat dergelijke argumenten in volle vergadering kunnen gebruikt worden, geeft mij een onwennig gevoel. De „critiek“ (d.w.z. de groep, die inzake Calvinistencongres etc. aan de eerste plannen bleef vasthouden) heeft het niet in haar hoofd gehaald, één voor één de menschen te bespreken, die aan congres of bond hebben mee gedaan. Zij heeft beter werk te doen. Zij heeft a. erop gewezen, dat de H.H. Dr Haitjema, Dr J. G. Ubbink, Dr J. C. Aalders etc. niet als leiders van het gereformeerde volk mochten worden aangedien, tenzij dan, dat men de Geref. Kerken in den hoek der secte zou willen duwen; b. publieke artikelen van voorstanders en verdedigers van congres en bond overgenomen en beantwoord. Kan men nu aantoonen, dat Dr H. Colijn publiek in een persartikel den gang van zaken inzake congres en bond heeft verdedigd, gelijk h.v. „De Heraut“, of een rector der V.U. dit deden, en dat de critiek juist dit ééne artikel van Dr Colijn ongemeend liet, dan zouden dergelijke volkstümliche opmerkingen althans een schijn van recht beginnen te krijgen. Thans missen ze zelfs dien schijn.

Intusschen, dat redevoeringen van hoogleeraren (spr. was hoogleeraar) met dergelijke argumenten komen kunnen, is op zichzelf niet de bespreking waard. Liefst zwijgt men over zulke aangelegenheden, al weet men, dat ze doorwerken in hun oncontroleerbaarheid. Maar ik noem het geval toch even, wijl het me gevraagd is, en vooral, wijl er weer een symptoom in ligt van de onzakelijkheid, die in den laatste tijd ons gereformeerde leven in zijn debatten drukt. Eigenlijk gezegd: den vind ik veel en veel erger dan welke bepaalde misstap ook, waarover in de laatste jaren verschil van meening is gerezen.

Want die onzakelijkheid in de discussies bewijst, dat we in een impasse zitten. Men kan fouten begaan; maar als ze fouten gebleken zijn, is er de mogelijkheid van hun vermindering in de toekomst. Kleet men deze mogelijkheid, dan heeft de publieke polemiek haar nut gedaan en kan men zich verblijden over het samen weer verder gaan op het pad van den vrede. Maar wordt daarentegen elke mogelijkheid van gedragswijziging bij voorbaat afgewezen, en gaat men de aangenomen gedragslijn „verdedigen“, neen, niet met zakelijke contra argumenten, doch op de manier van bovenbedoelden spreker of op de wijze van „De Heraut“, die nog steeds weigert, concrete onwaarheden van persoonlijke aard recht te zetten, dan is het DAT, wat mij met zorg vervult. Fouten kunnen overal begaan worden; maar als zij, die nog nimmer hebben weerlegd, wat „De Reformatie“ inzake congres of bond schreef, hun kracht gaan zoeken in het aanwijzen van (vermeende) incongruenties in de houding der „bezaarden“, of soms maanden aaneen schrijven over de algemeene regelen voor „het discussiëren“, „überhaupt“, zonder het punt, dat door hún eigen beslissing in discussie moest komen en moet blijven komen, ook maar met één vinger aan te raken, dan is het DAT, wat mij met zorg vervult.

Met zorg.

Want de dingen kunnen niet zoo blijven. Men zal inzake het contact met andersdenkenden moeten komen tot een duidelijke verklaring omtrent wat men nu eigenlijk wil: voortgaan op den ingeslagen weg, ja, dan neen. Er is nu langzamerhand tijd genoeg besteed aan onzakelijke polemiek, die óf van de bezwaren der „critici“ een karikatuurbeeld gaf (denk ook eens aan wat verleden week uit „Geref. Kbl. Leeuwarden“ werd geciteerd), óf daar voortdurend langs heen redeneert. En hoe langer men op dit punt (en op andere) een duidelijke beslissing vermindert, des te moeilijker wordt het samenleven onder ons. Men zal moeten kiezen. Zwijgen gaat niet meer; en een „voornaam“ gebaar maakt ook al geen indruk meer.

In een volgend artikel hoop ik deze reeks te besluiten.

K. S.

Over de „Algemeene Genade“.

(Antwoord aan Dr O. Noordmans.)

XI.

We zouden, gelijk gezegd is, thans met een enkel woord zoeken naar de plaats, die het verbond, al of niet, heeft in de theologie van Dr O. Noordmans.

Wie het woord „verbond“ zijn historischen inhoud laat behouden, zal moeten toegeven, dat het bij Dr Noordmans geen plaats heeft. Tot het z.g. werkverbond, gelijk dit een historisch vaststaand begrip is, behoort dat de mensch het verbreken kan; het voorziet immers zelf in het „geval“ van zijn verbreking, door straf te dreigen, en sancties, die in werking treden zullen, zodra dit „geval“ zich mocht hebben voorgedaan. Die

sancties“ treden er door in het verleden, disharmonie, daarmee opgetreden na de van later dat disharmonie, vermen, in dien hoed heeft, en welke allen tuing“, zetten, dheel het oorspangelaten, en mde, christelijke E behoort tot den christendom, d m daarna bepaling van ven te treden, d men, en verv van den mensc sancties, en d sche belofte, n van, en daarm ding des Woord hier op aarde, wederkomst.

Waar, deze d bewust tegen weve opeenvolgt van den tijdwo van niet door d ptele beschou en tijd staat h belofte aan het onophoudelijk v zigs trekt hem van de vaderen door zijn semi-b e revolteeren. E is, die aan de het gereformeer ach, ware Eel maken, dat Dr d de „Pinkstert van het begin heden heeft voo die niet, wa taal“.

Neen, met di de geweldige „s mieverstand — brengt, weet d waarheden van Dr Noordmans m wel het woor loften“ goed het eerste betru ml van Marth ding van Mari wat het tweede dat zich op een an jagend“ leid zich op ée en belofte“ te in gedachte kan zoo streng — zegt de(n) d het leven“. „W dijn zak vol b Reeds hier is gereformeerde t paradijsmensch, doof“ zich tegel met schudden. heid mogen w En nu het „ phase van het v ken geen plaat de taak, de t troosteloos geste het verbond de van den mensc bij ook h.v. de van het trinitei met de triniteits is niet te zien ambt, diens opd legen — en he „prediken“ „va en bij onzen doo deuren ons te schijn van troe oment de g o arondslag en d zijn waarachtij zijn ópnemen eerste zoo scha aldus Dr Noord ouder dan het Heilige Geest, Maar wij looch Zoon geen m e

Ij Onze lezers verschil tusschen een „evangelisa maar thuis laten verstaan. „Ieder igeert in de ke onderstelling va